

A satellite image of Europe and North Africa. A bright, circular spotlight effect is centered on the Iberian Peninsula, highlighting Spain and Portugal. The rest of Europe and the surrounding oceans are in a darker, blue-toned view.

Ecokerk

Op naar groene kerken

Inspiratienetwerkdag Antwerpen

9 kerkelijke solidariteitsorganisaties, 1 netwerk

Netwerk Rechtvaardigheid
en Vrede

Ecokerk kort

- Sinds 2005, in opdracht van de bisschoppen
- In het ruime kerkveld (bisdommen, parochies, middenveld, lidorganisaties, congregaties...)
- Laudato Si' is het referentiedocument sinds 2015
- 3 assen:
  - Ecospiritualiteit: De link tussen ecologie en christelijke spiritualiteit
  - Ecopraktijk: wat kunnen we doen?
  - Ecobeleid: participeren in het maatschappelijk debat en politieke actie
- www.ecokerk.be

7 Laudato Si'-doelen

Een antwoord geven op de 'schreeuw van de aarde'

Een antwoord geven op de 'schreeuw van de armen'

Een ecologische economie ontwikkelen

Een eenvoudige levensstijl ontwikkelen

Een ecologische opvoeding

Een ecospiritualiteit die de '3 relaties' herstelt:
met God, met de naaste en met de aarde

Participatieve actie die de gemeenschap betreft

Campagnes & permanente werking

Met een aanbod voor de Scheppingstijd:
van 1 september tot 4 oktober
Liturgie – bezinning – gesprek – actie

Met een aanbod voor permanente werking
Van woorden naar daden
keuzes maken – plannen realiseren

Campagne Ecokerk 2023

De campagne roept op tot het beschermen en herstellen van de biodiversiteit als deel van het werken aan de 7-sprong naar integrale ecologie.

Alle info en aanbod voor Liturgie – bezinning – gesprek - actie

www.ecokerk.be

Vragen? Suggesties?

Voor meer informatie kan je terecht op onze website: **www.ecokerk.be**

Of neem gerust contact op met Cléo Rosseneu (Ecokerk nationaal) via:

- cleo.rosseneu@ecokerk.be of
- +32(0)474/85.38.45

Of neem gerust contact op met Patrick Naulaerts (Ecokerk Antwerpen) via:

- patrick_naulaerts@hotmail.com
- +32(0)486 765 588

#ik7mee in een nieuw project

**Verduurzamen vastgoed van kerkelijke vzw's en stichtingen
of van andere gebouwen die eigendom zijn van de kerkfabriek**

"Ecologische en duurzame principes dienen het beheer van de onroerende goederen te schragen. De encycliek Laudato Si' wijst hierbij de weg. De aanwending van hernieuwbare energiebronnen, de hiermee gepaard gaande reductie van vervuilende uitstoot (fossiele brandstoffen), energiebesparende ingrepen en maatregelen, en het streven naar klimaatneutrale gebouwen worden, binnen het regelgevende kader, de norm."

(Bisschoppenconferentie: vernieuwd Charter voor goed kerkelijk beheer)

Denk aan:

Parochiezalen
Vergaderzalen
Woningen
Jeugdlokalen
Sociale centra ...

Europese Green Deal:

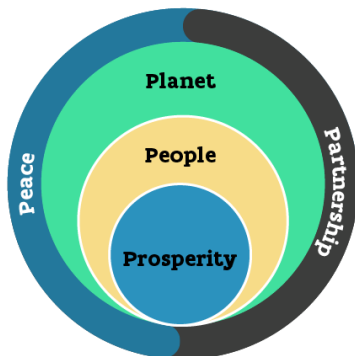
Alle nieuwe gebouwen moeten tegen 2030 emissievrij zijn en de bestaande gebouwen moeten het worden tegen 2050.

Naar klimaatneutraal kerkelijk vastgoed

- In samenwerking met de bisschoppen...
- startte Ecokerk een ondersteunend en sensibiliserend project.
- Wat WEL: parochiezalen, jeugdlokalen, sociale projecten, woningen, etc.
- Wat NIET: kerken, zorginstellingen en scholen
- Ben jij de beheerder van een (lopend) project? Vul gerust onze [enquête](#) in.
- Op de hoogte van een (lopend) project? Contacteer [ons](#)
- Voor meer informatie over het project: bekijk onze [website](#) of contacteer mij

Context van kerkgebouwen

- Parochies en federaties zijn meestal geen eigenaar van hun parochiekerk. Wel de gemeente of de kerkfabriek

Wie dient betrokken te worden?

- **Is het gebouw al dan niet erfgoed?** Dit bepaalt welke werken mogen plaatsvinden; voor welke premies je in aanmerking kan komen, in welke mate je dient te voldoen aan de energieprestatieregelgeving (mogelijke renovatieverplichting),...
- Gelovigen ervaren de kerk wel als het centrum van hun gemeenschap. Het is de plaats van de samenkomst, op zondag en op de belangrijke momenten van het leven.
Logisch dat parochiegemeenschappen er op rekenen dat hun kerkfabriek werkt vanuit dezelfde inspiratie en waarden, en dat ze die vertaalt in hun beleid. En dat ze dus actief meestapt in de richting van een '**klimaatneutrale kerkgemeenschap**' en werkt aan **integrale ecologie**.

Wat is (zijn) de toekomstige functie(s) van het kerkgebouw?

Kerkenplannen...

Kerkbesturen onderzochten al (beleidsplannen tot 2019):

- de parochiekerk als gebouw,
  - de cultuurhistorische waarde, de architecturale mogelijkheden, de bouwfysische toestand, de mogelijkheid tot compartimentering.
- de plaats van de kerk in de ruimtelijke omgeving:
  - sociaal, cultureel, stads- of dorpsgezicht, landschap...
- het actueel gebruik en de functie van de kerk
  - En de vraag of andere actoren geïnteresseerd zijn voor nevenbestemmingen.

... worden ook klimaatplannen

Als kerkbestuur in traject ook waken over integraal ecologische invalshoeken:

- Overschakelen op groene stroom
- de mogelijkheden voor een eigen energieproductie
- Keuzes voor verwarming, verlichting, inrichting, onderhoud
- Energiebesparende maatregelen
  - Isolatie
  - compartimentering voor nevenactiviteiten of voor eigen activiteiten in een kleinere te verwarmen ruimte
- het groenbeheer (in en) rondom de kerk
  - Biodivers, uitnodigend, open voor activiteiten, ontmoetingsplek...
- Voorzieningen voor bezoekers:
  - Onthaal, gastvrij voor zinzoekers en mensen in nood
  - Fietsstallingen, laadpalen voor elektrische fietsen en auto's
  - Kerk als stilteplek
  - Kerk als koelteplek tijdens hete dagen
  - ...
- welke kerken voor zondagsliturgie en andere activiteiten?
  - de energiezuinigste kerken
  - vlot te bereiken met de fiets of het openbaar vervoer
  - een zomer- en een winterkerk?

Ecokerk.be: tips per thema

Jouw 7-sprong: tips per thema

Duurzaam vastgoed

Energie

Voedsel

Aankopen

Biodiversiteit

Water

Energiebesparing

Mobiliteit

Dichtbij

Kringlopen

Divest/invest

Concrete ideeën

- Een checklist
- Op maat van diverse groepen
- Bij elk hoofdstuk concrete tips:
  - Korte achtergrond bij de thema's
  - Info over alternatieven: korte keten, water, mobiliteit, kringlooeconomie, groene aankopen, biodiversiteit in de tuin,...
  - Links naar initiatieven in de samenleving (websites, organisaties)
  - Divestment en ethisch investeren
  - Info over provinciale en gemeentelijke initiatieven
  - Tips voor kerkfabrieken en centrale kerkbesturen
  - ...

Een checklist voor je #ik7mee

Meer info en nuttige links voor elk thema vind je op www.klimaatplan.nu. Klik op 'tips per thema'

Stoppen met verbranden

ELEKTRICITEIT	Ja	Neen	Te overwegen
We maken gebruik van groene stroom.			
We schakelen overal over op LED-verlichting.			
Er branden geen onnodige lichten, binnen en buiten.			
We doven de lichten wanneer we het lokaal verlaten.			
Er staan bewegingssensoren op de lichten in gangen, toilet...			
Afhankelijk van de activiteit en het aantal deelnemers kiezen we een aangepaste ruimte (naar grootte en verbruik).			
We schaffen de meest energiezuinige toestellen aan (label A+++ of A++).			
We bekijken het verbruik van elektrische toestellen (koelkasten, koffiezet, kopieermachine, printers, ...).			
We ontdooien regelmatig het diepvriesvak om ijsvorming te verwijderen.			
Na gebruik trekken we de stekker uit van de elektrische toestellen met een stand-by functie, om sluipverbruik te vermijden.			
We overwegen de eigen productie van groene stroom (zonnepanelen).			
Voor onze website kiezen we een 'green hosting', want webserverns zijn grote energieslurpers.			

Een eigen energieproductie

Zonnepanelen op erfgoed worden mogelijk
Belangrijk voor kerkfabrieken

DeMorgen.

Zonnepanelen mogen nu ook geplaatst worden op Vlaams onroerend erfgoed

Beeld Kees van de Veen

- Niet op UNESCO-erfgoed, zoals begijnhoven, belforten, kathedraal of Brugse binnenstad
- Vergunnings- of meldingsplicht

Richtlijnen op onroenderfgoed.be/zonnepanelen

Samen met anderen **investeren**

Energiegemeenschappen zijn vanaf nu mogelijk
Belangrijk voor burgers, wijken, scholen, vzw's, kerkfabrieken...

Energiegemeenschappen

Samen investeren in duurzame energieoplossingen? Dat kan in een energiegemeenschap. In een energiegemeenschap koopt u bijvoorbeeld samen zonnepanelen, gemeenschappelijke laadpalen, een batterij voor de buurt,... Zo kan u samen de kosten delen en de voordelen genieten van een gemeenschap.

Waarom een energiegemeenschap oprichten?

U kan de kosten van de installatie verdelen over de deelnemers van de gemeenschap.

U werkt samen aan een groenere, slimmere en zuinigere wereld door in te zetten op duurzame energieoplossingen.

Een energiegemeenschap brengt mensen samen die zelf lokaal activiteiten rond energie uitoefenen.

Welke soorten energiegemeenschappen zijn er? En wat zijn de voorwaarden?

Er zijn twee soorten energiegemeenschappen: u kan ervoor kiezen om een **energiegemeenschap van burgers** of een **hernieuwbare-energiegemeenschap** op te richten. Welke van de twee soorten is het meest geschikt voor uw situatie? Hieronder vindt u de lijst van voorwaarden. Aan de hand daarvan kan u nagaan welk soort energiegemeenschap bij uw situatie past.

<https://www.vreg.be/nl/energiegemeenschappen>

Zijn er plannen voor een **warmtenet**?

Warmtenet stad Antwerpen: roadmap 2030 is in juni goedgekeurd
Belangrijk voor scholen, vzw's, kerkfabrieken... in vicariaat Antwerpen

Roadmap 2030 | Stadsbreed warmtenet Antwerpen

08 juni 2022

- Industriële restwarmte wordt opgevangen en als warm/heet water in geïsoleerde buizen, verdeeld over wijken in de stad voor de verwarming van gebouwen.
- Eerst en vooral voor grotere gebruikers, en wooncomplexen.
- Concrete kaarten tonen de wijken die eerst aan de beurt zijn.

<https://antwerpenvoorklimaat.be/verhalen-energie-warmtenetten>

Nothing is real, unless it's local.

Voorbeeld: Chr. Koning Antwerpen Kiel

Kerk in het gebied van het geplande warmtenet Antwerpen

- Beschermd gebouw op de terreinen van de wereldtentoonstelling van 1930
- Kerkraad wou tijdens de energiecrisis vorig jaar de gestegen kost voor verwarming verhalen op externe gebruikers van de kerk.
- Aangrijpingspunt om te starten met denkoefening over verwarming in de toekomst.
- Kunnen ze aansluiten op het warmtenet?

Voorbeeld: PE Antwerpen Centrum

- In 2021 werd een inventaris opgesteld door het vicariaat Antwerpen in opdracht van stad Antwerpen om overzicht te verkrijgen van de open ruimten.
- Het betrof 24 kerken, het begijnhof en het Kapucijnenklooster.
- Er waren een aantal opmerkelijke bevindingen
  - Dat de enige stilteplekken in de stad zich IN de kerken bevinden. Open kerken zijn een zegen voor het drukke stadsleven.
  - Dat de ruimte rondom de kerken enorm van elkaar verschillen, wat ook een effect heeft op de mogelijkheden om iets met die ruimte te doen.
  - Dat vele ruimtes niet publiek toegankelijk zijn, omwille van privéruimte, verhuur aan scholen, evaring met vandalisme, enz...
  - Dat elke ruimte telt in de stad, toegankelijk of niet, om de stad leefbaar te houden.
  - En dat sommige kerken al heel wat presteerden op sociaal-ecologisch vlak.

<https://netrv.be/ecokerk/ecokerk-3/882-laudato-si-in-the-city>

Voorbeeld: PE Antwerpen Centrum

Project 'Ecologische kerken'

- In Antwerpen hebben niet veel mensen een tuin
- Heel wat kerken hebben een tuin(tje), een voorplein, een binnenplaats...
- Wat doen met deze openbare ruimte?

Oaseplekken maken:

- Ontharding
- Biodiverse vergroening
- Benutten om samen te tuinieren
- Een kruidentuin, een pluktuin, kippen...
- Zithoekjes maken waar mensen kunnen picknicken
- Geveltuintjes met rustbank
- Kerk als koelteplek in de stad bij hitteperiodes

Voorbeeld: Waas- en Scheldeland

65 parochiekerken in het Waas- en Scheldeland verminderen hun CO₂-uitstoot met 123 ton per jaar

- De kerkfabrieken uit 8 gemeenten in het Waas- en Scheldeland schakelden samen met hun gemeentebesturen over op groene windstroom.
- Voor de kerken betekende dit een aanzienlijke uitstootvermindering van broeikasgassen.
- De gemeentebesturen onderschreven het burgemeestersconvenant.

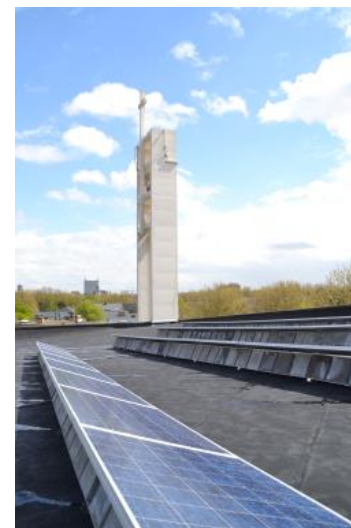

Voorbeeld: Sint-Anna-ten-Drieën

Eco-kerk en fietskerk op Antwerpen Linkeroever

- 45 zonnepanelen op het dak van de kerk
- Nieuwe LED-verlichting in heel het gebouw
- een regenwaterput voor het hergebruik van regenwater voor de spoeling van toiletten en om de kerk te kuisen
- een sorteerstraatje voor het scheiden van afval.
- veilige fietsenstallingen, met laadpunten voor elektrische fietsen
- een picknickplaats voor passanten
- een drinkwaterfontein
- Naast de eredienst jaarlijks ook een 20-tal concerten en één tot drie tentoonstellingen.

Voorbeeld: OLV Ter Sneeuw

In deze kerk in Borgerhout voeden zonnepanelen een vloerverwarming

- 218 zonnepanelen
- investering door oprichting coöperatieve samen met burens bleek toen nog onmogelijk
- leveren aan een stroomproducent en nemen stroom terug af
- Gebruik opslagbatterijen in onderzoek
- vloerverwarming wordt gecombineerd met draperieën rond zitplaatsen om warmte ter plekke te houden tijdens winterkou.
- Multifunctionele ontmoetingsruimte ingebed in de kerk
- onduidelijkheid ivm behoud vrijstelling onroerende voorheffing

Voorbeeld: OLV Ter Rozen Aalst

Parochianen investeren mee in 36 zonnepanelen op kerk

- i.s.m. burgercoöperatieve Denderstroom
- Burgers kunnen investeren in coöperatieve aandelen en krijgen elk jaar een dividend
- Denderstroom legt zonnepanelen op grote daken, waaronder de kerk, en beheert en onderhoudt ze.
- Kerkfabriek is stroomafnemer van Denderstroom, en krijgt een voordelig tarief
- Na 20 jaar wordt de kerkfabriek eigenaar van de installatie
- Panelen leveren 65% van het verbruik van kerk & lokalen.

Voorbeeld: Boskapel Imde

Groene warmte via warmtepomp

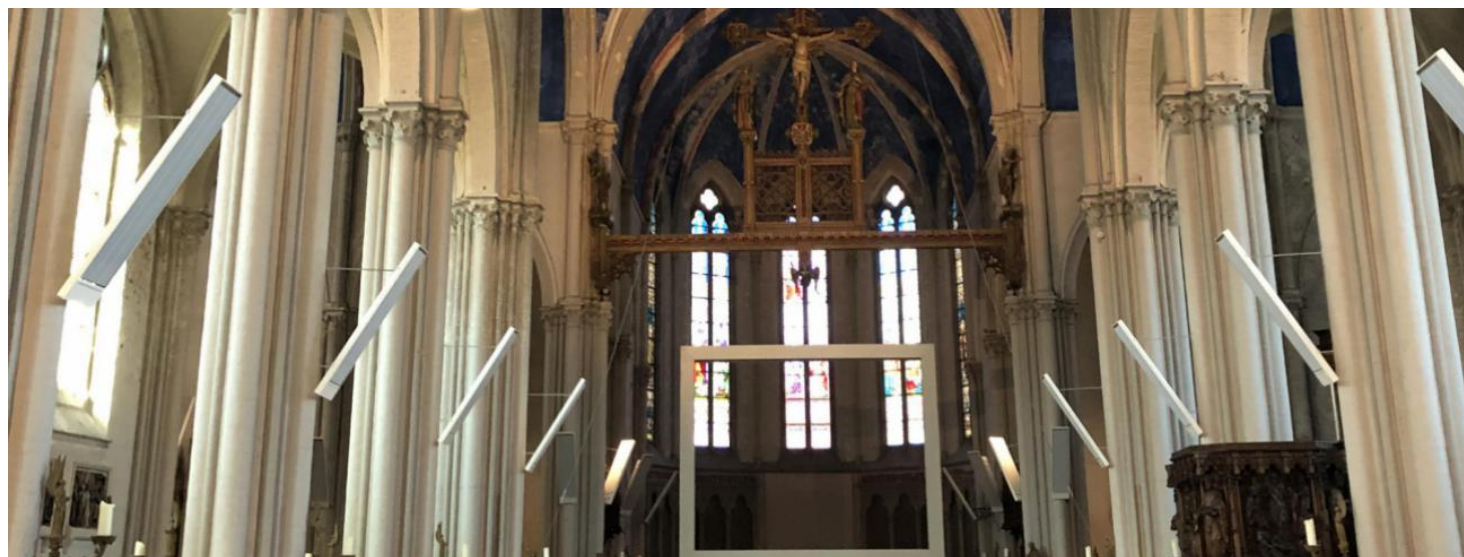
- Barokke Boskapel uit de 17e eeuw
- Devotionele en liturgische gemeenschapswaarde.
- Recent gerestaureerd en gesubsidieerd voor 660.000 euro.
- Bovengrondse energietank verboden wegens onroerend erfgoed
- Keuze voor verwarming via een warmtepomp via diepteboring.
- Warmtepomp warmt water op in een buffervat
- Via een warmtewisselaar gaat de warmte naar ventiloconvectoren die warme lucht in de kapel blazen
- i.s.m. VITO (Vlaams Instituut voor Technologische Ondersteuning).

Voorbeeld: H.Magdalenakerk Brugge

Verwarming met lange golf infrarood

- Net zoals de zon, verwarmt de straling objecten (waaronder de mensen), en niet de lucht.
- Onzichtbare straling (donkere straling) in tegenstelling tot de rosse gloed van korte golf infrarood zoals bvb bij terrasverwarmers

Voorbeeld: Sint Michiel Westmeerbeek

Parochiesecretariaat verhuisde naar de kerk

- Door deze ingrepen wordt onze kerk echt nog meer het hart van onze geloofsgemeenschap.
- De liturgie is er, er wordt catechese gegeven en vergaderd, niet enkel door de parochieploeg en de kerkfabriek, maar ook door parochiale verenigingen.
- Momenteel zijn er ook nog plannen om de weekkapel om te vormen tot een Godly-Play ruimte.

Voorbeeld: PE Deerlijk

**Kleine tuin wordt
ecologische
ontmoetingsplek**

- Tuin van parochiesecretariaat
- In het midden een perelaar als Lautato Si'-boom
- Gazon wordt bloemenweide
- Zitbanken nodigen uit tot ontmoeting

Voorbeeld: Ecokerk Ninove

- Voedselbosje en pluktuin naast de abdijkerk
- Hemelwater van de kerk voor iedereen
- 7 wandellussen in de kerkdorpen
- Sneukeltocht
- Zwerfvuilactie
- Boomplantactie bij burgers, gekoppeld aan eigen Laudato Si'-boom van de parochie

Voorbeeld: Mortsel-Edegem

In Pastorale Eenheid H. Maria-Magdalena Mortsel-Edegem werd de kerktuin omgevormd tot een deeltuin met groenten

Voorbeeld: Pastorale zone Haacht

Kiezen voor samenwerking met partners in de samenleving voor activiteiten rond integrale ecologie.

Mooi voorbeeld daarvan is de biodiverse bloemenweide die momenteel in samenwerking met Velt wordt aangelegd op een deel van het grote grasveld rond de kerk van **Haacht-Station**.

Voorbeeld: Ten Bos, Erembodegem

- Ecologische stiltetuin aan en rond de kerk, met duurzame materialen
- Aanbod verstillende wandelingen.
- Aanbod voor zinzoekers (al dan niet christelijk) rond ecospiritualiteit: poëzie op canvassen, woord- en muziekoptredens in de stiltetuin, enz...
- Fair trade en duurzame keuzes voor vergaderen, activiteiten, enz.

Voorbeeld: Opvang regenwater kerkdaken

I.s.m. Gents Milieufrent: project Wij(k)water Opvang en gebruik van regenwater dat op kerkdaken valt

- Onderzoeksproject, met lijvige handleiding als resultaat
- Opvang voor gebruik of voor infiltratie in de bodem
- Enkele goede praktijkvoorbeelden (bvb foto Gentbrugge)
- Leidt tot onderzoek van mogelijkheden & realisaties op heel wat plaatsen

Voorbeeld: House of Compassion

Brusselse Begijnhofkerk is themakerk rond diaconie en integrale ecologie

House of Compassion is een nieuwe invulling van kerk zijn. We plaatsen ons sociaal engagement op de voorgrond en werken rond de 4 maatschappelijke thema's van vandaag, en dat steeds vanuit het oogpunt van de meest kwetsbaren:

- armoede en socio-economische ongelijkheid
- migratie (speciale aandacht voor vluchtelingen en 'Mensen Zonder Papieren')
- racisme en discriminatie
- klimaat en biodiversiteit

Voorbeeld: sociale herbestemming

kerk Christus Koning Wetteren:

- Onttrokken aan de eredienst. Nu de thuis van:
  - Sociale Kruidenier Deelpunt
  - Tweedehandskledij 't Ensemble
  - Vluchtelingenwerkgroep Wetteren

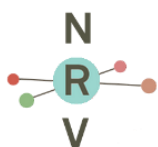

Genees de
aarde en

ALLES WAT
ADEMT EN LEEFT

Uitleg presentatie netwerkdag 14/12

Slide 1: Welkom

Slide 2: Ecokerk valt binnen het Netwerk Rechtvaardigheid en Vrede. Het NRV is een netwerk van negen solidariteitsorganisaties. Caritas, Orbit, Missio, Broederlijk Delen, Present, Pax Christi, WZS en Welzijnzorg maken hiervan deel uit.

Slide 3: Ecokerk is sinds 2005 opgericht in opdracht van de bisschoppen en is sindsdien actief in het ruime kerkveld. In 2015 werden ze in hun boodschap versterkt door de publicatie van Laudato Si' van de paus. Ecokerk werkt actief op drie assen Ecospiritualiteit, waarbij we de link maken tussen ecologie en christelijke spiritualiteit, ecopraktijk, wat wij als individu of in samenwerking kunnen realiseren omtrent ecologie en ecobeleid, wij zetten ons in op maatschappelijk en politiek debat.

Slide 4: In overeenstemming met de boodschap van Laudato Si', werkt Ecokerk aan integrale ecologie en het realiseren van de 7 Laudato Si'-doelen. Ecologie is een prangende kwestie die niet gescheiden kan worden van rechtvaardigheid, vrede en armoedebestrijding. We willen een sociaal rechtvaardige klimaattransitie bereiken. Vandaar dat in onze boodschap sterk de eerste twee doelen van de 7 Laudato Si' doelen worden benadrukt. Er dient dus gehoor gegeven te worden aan de schreeuw van de aarde en de armen.

Slide 5: Ecokerk heeft een permanente werking gedurende het jaar. In de periode van 1 september tot 4 oktober, de scheppingsperiode, zet Ecokerk sterk in op hun campagne, dat ze ieder jaar uitwerken.

Slide 6: Dit jaar ging de campagne over biodiversiteit.

<https://netrv.be/ecokerk/met-een-7-sprong-naar-integrale-ecologie>

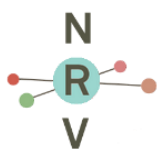
Slide 7: Voor meer informatie over de campagne, Ecokerk zelf of andere ecologische thema's kan je terecht op www.ecokerk.be. Als je nog vragen of suggesties hebt, kan je ook altijd terecht bij Cléo Rosseneu (Ecokerk Nationaal) en Patrick Naulaerts (Ecokerk Antwerpen).

<https://netrv.be/contact?highlight=WyJjb250YWN0IIO=>

Slide 8-9: Binnen Ecokerk zijn we ook actief bezig met een project rond het verduurzamen van kerkelijk vastgoed. Ecokerk startte het project voor het verduurzamen van kerkelijk vastgoed, als onderdeel van dat streven naar integrale ecologie. We richten ons op kerkelijke vzw's en stichtingen die gebouwen bezitten zoals parochiezalen, jeugdlokalen, sociale projecten, woningen, etc. Ons project gaat dus niet over kerken, zorginstellingen en scholen.

Het project ondersteunt en sensibiliseert de betrokken partners van het patrimonium om na te denken over financiële, sociale en ecologische aspecten in functie van de toekomst. Duurzame (klimaatneutrale) gebouwen maken deel uit van een tastbare verandering die nodig is om de volgende generaties een leefbare toekomst te bieden.

Voor meer concrete informatie over financiële, juridische en technische aspecten over renovatie en groene energie kan je terecht op onze website. We hebben ook een enquête opgesteld voor de

beheerders van het vastgoed met enkele concrete vragen, die we wensen te verspreiden.

<https://netrv.be/ecokerk/duurzaam-vastgoed>

<https://netrv.be/ecokerk/duurzaam-vastgoed/enquete-naar-klimaatneutraal-kerkelijk-vastgoed>

Slide 10: Met betrekking tot de kerkgebouwen... Elke verandering kan enkel teweeg worden gebracht als we inzicht krijgen in de situatie. Wie dient bijvoorbeeld betrokken te worden. Parochies en federaties zijn meestal geen eigenaar van hun parochiekerk. Wel de gemeente of de kerkfabriek. Maar het blijft een kluwen van wie al dan niet betrokken dient te worden betreffende vergroening van een kerkgebouw. Zien we bijvoorbeeld de gebruikers niet over het hoofd, de vrijwilligers, de beheerders, de eigenaars, etc.?

Een uiterst belangrijke vraag die dient gesteld te worden in functie van groene ingrepen aan een kerk, is of het gebouw al dan niet onder erfgoed valt. Deze vraag bepaalt wat al dan niet mag in functie van de ingrepen aan het gebouw, voor welke premies je in aanmerking kunt komen, in welke mate je ook dient te voldoen aan de energieprestatiewetgeving (dat is de wetgeving die onder meer bepaalt de isolatienormen van je gebouw), etc.. Het is van belang om dit grondig te laten onderzoeken en hiervoor begeleiding te vragen aan de overheid.

Kerkgebouwen zijn een centrum, dat jarenlang de liturgische en stiltefunctie heeft vervuld voor onze geloofsgemeenschap. We dienen het verleden te koesteren, maar het is van belang om na te denken over de toekomstige invulling(en) van de gebouwen. Het blijft ook van belang om respectvol om te gaan met deze situatie van verandering waarbij de verwachting (vaak) blijft dat de invulling gaat vanuit dezelfde waarden en inspiratie. Het is heel belangrijk om als het thema invulling of ecologie aan bod komen deze niet van elkaar te scheiden. Deze dienen op elkaar afgestemd te worden.

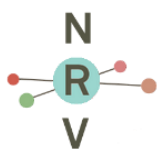
<https://netrv.be/kerkfabrieken-en-centrale-kerkbesturen>

Slide 11: Met de ontwikkeling van de zgn. gemeentelijke langetermijnvisie of 'parochiekerkenplannen' is er veel in beweging gekomen. Zo hebben de kerkbesturen een beleidsplan opgesteld tot 2019. Voor de kerken die verder gebruikt worden voor de eredienst, beschreven ze daarin de parochiekerk als gebouw, met onder meer de cultuurhistorische waarde, de architecturale mogelijkheden, de bouwfysische toestand, de mogelijkheid tot compartimentering. Ze onderzochten de plaats van de kerk in de ruimtelijke omgeving: sociaal, cultureel, stads- of dorpsgezicht, landschap... Ze onderzochten het actueel gebruik en de functie van de kerk en vroegen zich af of andere actoren geïnteresseerd zijn in nevenbestemmingen.

Slide 12: Bij de stapsgewijze realisatie van deze visie, kunnen de kerkbesturen mee waken over de ecologische invalshoeken: groenestroomleverancier, verwarming, verlichting, compartimentering voor nevenactiviteiten of voor eigen activiteiten in een kleinere te verwarmen ruimte, het groenbeheer rondom de kerk, de mogelijkheden voor een eigen energieproductie, enz... Als nog moet beslist worden welke kerken we behouden en welke niet, is het interessant om te kiezen voor de energiezuinigste kerken, die het vlotst te bereiken zijn met de fiets of het openbaar vervoer. Of om een zomer- en een winterkerk te hebben.

Slide 13: Ecokerk geeft tips over verschillende thema's op de website. Een belangrijke tool is onze checklist.

<https://netrv.be/jouw-7-sprong-tips-per-thema>

Slide 14: De tool stelt verscheidene ingrepen voor die kunnen helpen bij het verduurzamen van je gebouw.

<https://netrv.be/tips-per-doelgroep?highlight=WylJaGVja2xpc3QiXQ==>

Slide 15-17: Om nu in te gaan op enkele mogelijke grotere groene ingrepen... Er zijn mogelijkheden tot het leggen van zonnepanelen, nu ook op erfgoed, aansluiten bij energiegemeenschappen of een warmtenet. Het zijn interessante zaken om te overwegen of ten minste op te volgen. Het toont ook duidelijk aan als kerkgemeenschap dat je wenst mee in te gaan op de ecologische dynamiek.

Slide 18: We dienen te leren van lokale voorbeelden. Op onze website kan je (contact)informatie terug vinden van degenen die de volgende ecologische keuzes hebben gemaakt...

Slide 19: De kerk Christus Koning Antwerpen heeft vorig jaar tijdens de energiecrisis de kosten van verwarming wens te drukken. Zij zijn een beschermd gebouw waardoor zij beperkte ingrepen kunnen verrichten aan het gebouw en wens te verwarmen zonder in de zware kosten te vallen. Vandaar dat het klonk dat men interesse heeft om aan te sluiten aan het warmtenet.

Slide 20-21: De stad Antwerpen vroeg in het voorjaar van 2021 aan het vicariaat Antwerpen om een inventaris te maken van de open ruimten die verbonden zijn aan het katholiek patrimonium binnen de Singel. Het betrof 24 kerken, het begijnhof en het Kapucijnenklooster. De stad was enerzijds op zoek naar stilteplekken, anderzijds naar ruimte om de vraag van buurtbewoners te kunnen tegemoetkomen.

Er waren een aantal opmerkelijke bevindingen

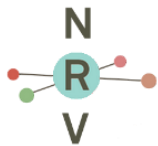
- Dat de enige stilteplekken in de stad zich in de kerken bevinden. Open kerken zijn een zegen voor het drukke stadsleven.
- Dat de ruimte rondom de kerken enorm van elkaar verschillen, wat ook een effect heeft op de mogelijkheden om iets met die ruimte te doen.
- Dat vele ruimtes niet publiek toegankelijk zijn, vanwege privéruimte, verhuur aan scholen, evaring met vandalisme, enz...
- Dat elke ruimte telt in de stad, toegankelijk of niet, om de stad leefbaar te houden.
- En dat sommige kerken al heel wat presteerden op sociaal-ecologisch vlak.

<https://netrv.be/ecokerk/ecokerk-3/882-laudato-si-in-the-city?highlight=WyJpbilslidpbilslInRoZSlid0aGUlLCJjaXR5liwiaW4gdGhliwiaW4gdGhliGNpdHkiLCJ0aGUgY2l0eSJd>

Slide 22: Een andere belangrijke keuze is van welke bron je energie komt. Hier is een voorbeeld in het Waas- en Scheldeland. Zij schakelden over naar groene windstroom, waardoor er aanzienlijk minder broeikasgassen werden uitgestoten. Een reden voor deze verandering was omdat deze gemeenten zich hadden geëngageerd in het burgemeestersconvenant. Het burgemeestersconvenant voor klimaat en energie is een internationaal initiatief. Het brengt duizenden lokale en regionale autoriteiten samen die zich vrijwillig engageren om de klimaat- en energiedoelstellingen van de EU op hun grondgebied te verwezenlijken. Nieuwe ondertekenaars zeggen toe om de CO2-uitstoot tegen 2030 met ten minste 40% te verminderen.

<https://netrv.be/ecokerk/klimaatnetwerk-elke-groep-een-klimaatplan/klimaatnetwerk/467-65-parochies-in-het-waas-en-scheldeland>

Slide 23: Er zijn ook voorbeelden waarbij ze verschillende ingrepen hebben gedaan zoals in Sint-Anna-ten-Drieën. (Zie slide) Ook kleine ecologische ingrepen kunnen een wereld van verschil maken...

<https://netrv.be/ecokerk/klimaatnetwerk-elke-groep-een-klimaatplan/klimaatnetwerk/340-sint-anna-2>

Slide 24: Een ander voorbeeld van een kerk die al vanaf 2008 sterk bezig was met ecologie is OLV ter Sneeuw in Borgerhout. Zij hebben de keuze gemaakt om ook zelf groene stroom te produceren door 218 zonnepanelen op hun dak te plaatsen. Ze wensen deze groene stroom te delen met hun burens door een burgercoöperatie op te richten. Ook in functie van de verwarming van het gebouw heeft men aan gewerkt door vloerverwarming te combineren met draperieën. Draperieën, gordijnen zijn mogelijkheden om te zorgen voor compartimentering in de kerkgebouwen zodat enkel bepaalde delen van het gebouw dienen opgewarmd te worden en de warmte in het zo grote kerkgebouw niet verloren gaat.

<https://netrv.be/ecokerk/klimaatnetwerk-elke-groep-een-klimaatplan/klimaatnetwerk/382-kerkfabriek-olv-ter-sneeuw-borgerhout>

Slide 25: In Aalst kunnen we een voorbeeld geven van een burgercoöperatie. De burger coöperatie legt de zonnepanelen op de grote daken waaronder hun kerk en ze blijven verantwoordelijk voor het onderhoud en beheer van de zonnepanelen. De kerkfabriek krijgt dan groene stroom aan een voordelig tarief van de denderstroom en parochianen/ burgers investeren mee in coöperatieve aandelen en krijgen jaarlijks een dividend. Een prachtig verhaal van samenwerking.

<https://netrv.be/ecokerk/klimaatnetwerk-elke-groep-een-klimaatplan/klimaatnetwerk/551-parochianen-investeren-in-zonnepanelen-op-sint-pauluskerk-aalst>

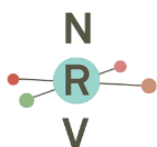
Slide 26: Nu een voorbeeld van een warmtepomp in een kapel. Zij hebben de keuze gemaakt voor een grondwarmtepomp ondanks dat ze te maken hebben met een erfgoed context. Deze kapel wordt vaak bezocht waardoor de warmtevraag continu dient vervuld te worden. Vandaar dat werd onderzocht hoe aan deze vraag kon worden voldaan.

<https://netrv.be/ecokerk/klimaatnetwerk-elke-groep-een-klimaatplan/klimaatnetwerk/353-boskapel-imde>

Slide 27: Sint-Magdalena kerk in Brugge koos voor een andere vorm van verwarming. Zij kozen voor infraroodstraling. Waarbij de straling niet de lucht zou opwarmen, en de warme lucht zodoende niet naar boven stijgt. De straling zou dus enkel objecten en mensen opwarmen.

<https://netrv.be/ecokerk/klimaatnetwerk-elke-groep-een-klimaatplan/klimaatnetwerk/433-magdalenerkerk-brugge-onderzoekt-verwarming-met-lange-golf-infrarood>

Slide 28: Compartimentering van een kerkgebouw is een interessante oplossing voor het verwarmingsprobleem in een kerkgebouw. Enkel bepaalde compartimenten kunnen opgewarmd worden en het gehele gebouw heeft hierdoor minder te maken met warmteverlies. In dit voorbeeld in Westmeerbeek hebben ze een houten compartimentering in de kerk gebouwd. Hierdoor dienen ze voornamelijk enkel dit compartiment op te warmen. De gehele kerk is nu de thuisplek van de parochie, omdat zowel de parochieploeg als andere parochieverenigingen hierin samenkomen en de kerk zijn liturgische functie behoudt.

Slide 29-32: Er zijn ook verschillende voorbeelden waarbij men nadenkt over het omliggende groen van de kerkgebouwen. Er kunnen verschillende acties ondernomen worden zoals het planten van een Laudato Si' boom (een actie binnen Ecokerk), het aanleggen van een voedselbos en pluktuin, een deeltuin met groenten, een biodiverse bloemenweide,...

<https://netrv.be/ecokerk/ecokerk-laudatosiboom>

Slide 33: In Erembodegem zijn er wat grotere tuinplannen. Ze werken aan een ecologische stiltetuin aan en rond de kerk, met duurzame materialen, aanbod verstillende wandelingen, etc. Zij wilden hun liturgische ruimte van hun kerkgebouw uitbreiden naar hun tuin.

<https://netrv.be/ecokerk/ecokerk-3/702-ecologische-stiltetuin-de-hemelse-gaarde-in-ten-bos-erembodegem?highlight=WyJlcmVtYm9kZWdlbSjd>

Slide 34: Een andere interessante piste is het opvangen van regenwater van kerkdaken. Hiervoor heeft het Gent milieufront een interessant onderzoeksproject gedaan met een lijvige handleiding als resultaat. De handleiding is downloadbaar op de website van Ecokerk.

<https://netrv.be/ecokerk/ecokerk-3/704-gents-milieufront-project-wij-k-water>

Slide 35: Een prachtig voorbeeld van een nieuwe invulling van een kerk, die ook een sociale invulling heeft gekregen is House of Compassion in Brussel. Voor hun staat sociaal engagement op de voorgrond en zij werken omtrent vier thema's: armoede en socio-economische ongelijkheid, migratie (speciale aandacht voor vluchtelingen en 'Mensen Zonder Papieren'), racisme en discriminatie, klimaat en biodiversiteit. House of Compassion is een prachtig voorbeeld voor ons als Ecokerk omdat zij sterk actief bezig zijn met diaconie en integrale ecologie.

Slide 36: Tot slot geven we een voorbeeld van herbestemming, waarbij de kerk in Wetteren ook een sociale rol heeft gekregen. Het huist een sociale kruidenier, een tweedehands kledingzaak en een vluchtelingenwerkgroep.